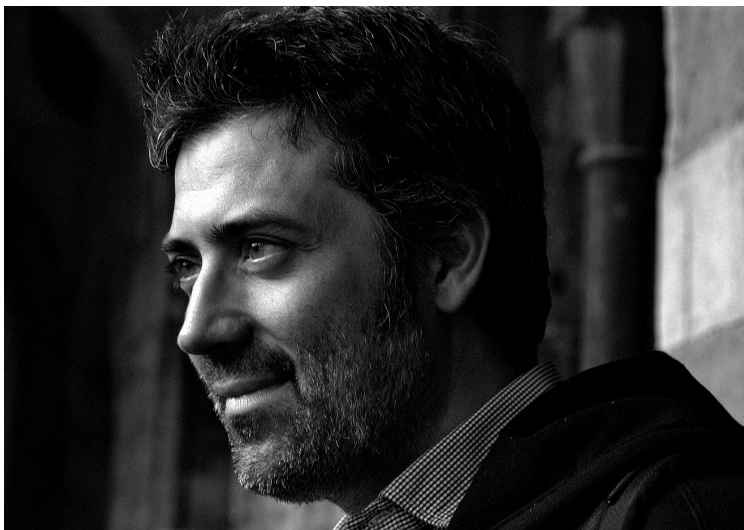

Andrea Bajani (Roma, 1975) és escriptor, periodista i traductor del francès i l'anglès a l'italià. És autor de nombroses novel·les i volums de poesia. Amb les seves obres, que s'han publicat en disset països, ha rebut els premis Mondello, Brancati, Recanati, Lo Straniero i Bagutta. *El llibre de les cases* (Periscopi, 2022) va estar nominada als prestigiosos premis Strega i Campiello. *L'aniversari*, la seva darrera novel·la, ha guanyat el Premi Strega Giovani i el Premi Strega, un dels guardons literaris amb més prestigi en llengua italiana.

Anna Casassas Figueras, llicenciada en dret, fa anys que es dedica exclusivament a la traducció literària del francès i l'italià al català. Ha rebut el Premi Mots Passants de la Universitat Autònoma de Barcelona a la millor traducció publicada el 2009 pel llibre, escrit originalment en francès, *Manuscrit trobat a Saragossa*, de Jan Potocki (Quaderns Crema), i l'any 2010 obté el Premi Vidal Alcover de l'Ajuntament de Tarragona pel projecte de traducció d'*El sopar de cendra*, de Giordano Bruno (Edicions de 1984, 2014). L'any 2016 obté el Premi Trajectòria atorgat per l'Associació d'Editors en Llengua Catalana, i el 2019, el Premi Nacional Joan Coromines de la Coordinadora d'Associacions per la Llengua Catalana, en reconeixement a la seva activitat en favor de la llengua i la cultura del nostre país.

Gueorgui Gospodínov — «A totes les famílies hi ha una habitació barrada on no hi entra ningú. La veu que ens guia hi irromp i la seguim, commoguts per la seva vulnerabilitat i estupefactes pel que veiem. Un llibre despietat i preciós alhora.»

Katie Kitamura — «Bajani és un artista extraordinari i radical. Cada pàgina està escrita amb lucidesa, profunditat, honestedat i una intelligència penetrant.»

Emanuele Trevi — «*L'aniversari* és una novel·la apassionant i molt original, que és com un cop de puny al cap i a l'estómac del lector. Bajani no sent la necessitat de condemnar ni de perdonar, i ens diu com de complicat i indispensable és el camí cap a la redempció.»

Emmanuel Carrère — «Podem alliberar-nos dels nostres pares? Del mal que ens van fer? Sense marxa enrere i sense apellació? És una pregunta xocant. Andrea Bajani l'aborda com a escriptor, en un llibre escandalosament tranquil»

Donatella Di Pietrantonio — «Amb un llenguatge implacable i refinat, Andrea Bajani col·loca en el relat de la família un artefacte que no deixa escapatòria, i fa brillar la història en el seu llibre més autèntic.»

Helena Janeczek — «Una escriptura molt clara i lliure, que salda el preu de salvar-se un mateix.»

Jhumpa Lahiri — «Un llibre que confronta com cap altre la puresa dels fets, la tirania de la memòria i el totalitarisme de la família.»

Antonio Scurati — «Esmolat com una revenja, commove-dor com un comiat.»

Il Libraio — «Bajani aconsegueix equilibrar introspecció i narració, treballa com un restaurador pacient que es dedica a reomplir les esquerdes d'una memòria que no esborra les ferides, sinó que les il·lumina entre línies, donant-los vida en la pàgina. n viatge que ressegueix les ombres del record i els silencis de la pèrdua, i que ens retorna una imatge en què els fragments del passat conviuen amb el desig de com-prendre.»

Glicine — «Andrea Bajani utilitza l'escriptura com si fos un bisturí: és tallant, asèptica, precisa i rigorosa, exacta i sense rebaves, no es permet floritures ni concessions de cap mena i, tanmateix, sap ser fortament evocadora i oferir imatges d'un lirisme auster.»

Critica Letteraria — «Una fúria que s'ha calmat a través de l'escriptura, l'autoanàlisi, l'excavació en la interioritat d'un home que no té por d'escoltar-se a si mateix.»

Magma Magazine — «L'ús de la memòria, resseguint els anys passats, són eines que Bajani fa servir per oferir-nos una prosa fluida, elegant i profunda. I ho fa sense prendre mai partit: els seus comentaris estan lliures de judicis, dotats d'una densitat que s'acosta a la veritat a mesura que s'acosta el final del text.»

Andrea Bajani

L'aniversari

Traducció de l'italià d'Anna Casassas Figueras

ANTÍPODA, 94

EDICIONS DEL PERISCOPI

Títol original: *L'anniversario*

© Andrea Bajani, 2025

Publicat d'acord amb The Italian Literary Agency

Primera edició: setembre del 2025

© de la traducció: Anna Casassas Figueras, 2025

© del disseny de la coberta: Tono Cristòfol

© de la fotografia de coberta: © enjoynz / Adobe Stock, © vasiliki / istock

© de la fotografia de l'autor: Emiliano Ponzi

© d'aquesta edició: Edicions del Periscopi SLU, 2025

Publicat per Edicions del Periscopi SLU

info@periscopi.cat | Web: www.periscopi.cat

Facebook: www.facebook.com/Periscopi

X: x.com/Ed_Periscopi | Instagram: [@edicions_del_periscopi](https://www.instagram.com/edicions_del_periscopi)

Impressió: Romanyà Valls, Capellades

Imprès a Catalunya – *Printed in Catalonia*

Edició a càrrec d'Aniol Rafel, Andrea Rovira i Marta Rubirola

Maquetació: Tono Cristòfol

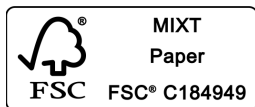
Correcció: Miquel Saumell Santaegugènia, Òscar Lozano i Núria Saurina Eudaldo

Disseny de la col·lecció i interiors: Tono Cristòfol

Aquest llibre s'ha imprès amb un paper òfset cru de noranta grams i ha estat compaginat amb la tipografia Caslon Pro.

Dipòsit legal: B 12654-2025

ISBN: 978-84-19332-95-0

Amb el suport de la Generalitat de Catalunya i de la Institució de les Lletres Catalanes:

**Generalitat
de Catalunya**

**Institució
de les Lletres
Catalanes**

Tots els drets reservats. Queda rigorosament prohibida, sense l'autorització escrita dels titulars del copyright, sota les sancions establertes per la llei, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol mitjà o procediment, inclosos la reprografia i el tractament informàtic, i la distribució d'exemplars mitjançant el lloguer o préstec públics.

*If you are not the free person you want to be
you must find a place to tell the truth about
that. To tell how things go for you.*

Si no ets la persona lliure que vols ser
has de buscar un lloc per explicar-ne
la veritat, d'això. Per explicar com ho
veus tu.

ANNE CARSON, «Candor» ('Franquesa')

*That's why I'm not to be trusted.
Because a wound to the heart
is also a wound to the mind.*

Per això no soc de fiar.
Perquè una ferida al cor
també és una ferida a la ment.

LOUISE GLÜCK, «The untrustworthy
speaker» ('Un interlocutor poc de fiar')

1

L'última vegada que vaig veure la mare, em va acompanyar a la porta de casa per dir-me adeu. Després, per tancar-la va esperar que jo desaparegués per l'embut de l'escala. La mare no va ser mai de tenir gestos de comiat, principalment perquè estava dominada per una forma de timidesa molt pròxima a la negació d'ella mateixa. Això, a la pràctica, li feia impossible qualsevol retòrica: de cap manera no hauria pogut transformar en una escenificació, ni que fos temporal, una cosa que ella considerava tan marginal. Per aquest mateix motiu, suposo, no es reconeixia el dret de certificar l'inici ni el final de res. Era al darrere del pare quan la porta s'obria, i era al darrere del pare quan, acabada cada visita meva, el batent se'ls empassava cap a dins del pis.

Això no obstant, aquell dia va ser ella l'última d'acomiar-se, tota sola fora del llindar, al replà de l'escala. Més que dir-me adeu, en certa manera em va seguir. Amb la perspectiva dels anys que han passat des d'aleshores, diria que no em podia deixar marxar. És un fet objectiu que mentre jo anava cap a la porta reculant, cobrint cada pas amb paraules

fumígenes, la mare avançava amb un pas igual. Vista amb les ulleres de l'escriptura, l'escena agafa l'aspecte d'una dansa, un peu d'home cap enrere i un de dona que l'encalça, un altre pas del fill, un més de la mare, fins a la sortida.

Les últimes paraules que li vaig sentir pronunciar no van ser cap afirmació, sinó una pregunta. I això, una vegada més, contrastava netament amb una actitud més d'acceptar les coses que no pas de pretendre res, més de submissió que no de requesta, més de donar explicacions que no pas de demanar-ne als altres.

«Tornaràs a venir?», em va preguntar avançant cap a mi, mentre jo m'escapolia de casa. Em penso que em va mirar als ulls, però això és més una suposició que no un record enterbolit, atès que jo no la mirava.

La seva pregunta era del tot extemporània, no hi havia cap motiu per fer-la. Regularment, més o menys cada quinze dies, jo feia setanta quilòmetres de carretera per passar una estona amb els pares, normalment aprofitant l'hora de dinar. Havent dinat, després del cafè, agafava un altre cop el cotxe i me'n tornava a Torí. Feia molt de temps que ho feia així, d'ençà que me n'havia anat de casa, a vint anys, amb l'excusa habitual de la universitat. Davant d'aquella pregunta, tenia quaranta-un anys. Això vol dir que feia vint-i-un anys que els anava a veure amb un ritme que no podia no entendre's com una rutina. Per tant no hi havia cap motiu per dubtar del fet que, després d'aquell dia, hi tornaria una altra vegada, i una altra i una altra. A més, jo era un fill i ells les persones que m'havien donat la vida, cosa que era condició suficient per no alimentar cap dubte.

Afegiria que no tan sols la pregunta era palesament incongrua des del punt de vista de la contingència, sinó que

ni tan sols jo no me l'havia fet mai, ni havia formulat mai, per dins, cap pensament per l'estil. «Tornaràs a venir?», em va preguntar. Aquella pregunta no va rebre mai resposta. L'«És clar» que vaig deixar anar al replà va ser pronunciat només perquè passés alguna cosa, perquè la mare amollés la presa i jo pogués enfil·lar escales avall. No era una resposta, simplement perquè aquella pregunta, feta per una mare a un fill, no era pronunciable.

I tanmateix la mare la va fer, i la va fer per instint. Després de tants anys passats fent-se petita, no existint ni per a ella mateixa ni per als fills, netejant, servint, obeint el marrit a casa i al llit, fent la mica o el no res que el pare n'esperava o li exigia, al final va acabar amb un gest de mare. Va sentir el que havia passat dins del seu fill sense que ell ho sabés.

Fa deu anys, aquell dia, va ser l'últim cop que vaig veure els pares. D'ençà d'aleshores he canviat de número de telèfon, de casa, de continent, he aixecat una muralla inexpugnable, he posat un oceà entremig. Han estat els millors deu anys de la meua vida.

2

No he escrit mai sobre la mare. No he pensat mai que valgués la pena de parlar-ne, ni en el fons n'he parlat mai amb ningú. Fins i tot a les converses més íntimes, quan ha aparegut ha estat només pel llampegueig d'una paraula inserida en una frase. El tros de món que ocupava era tan irrellevant que ni demanava la paraula. L'espai familiar l'ocupava tot el pare, que s'havia col·locat al centre de l'escena i, per dir-ho d'alguna manera, havia escrit la versió única de la novel·la familiar. La de l'home a qui la vida l'hi devia tot, i això implicava que tots havíem de pagar, havíem de cremar al foc amb ell. Dit d'una altra manera, me'l vaig creure, no vaig pensar mai que valgués la pena de parlar de la mare, perquè no hi havia res a dir-ne. La seva vida es resumia al fet d'haver vingut al món. Que hi fos, al món, no era digne de consideració.

Encara ara només la puc localitzar de manera poc clara a les cases on vam viure. Per més que fullegi els patracols de records visuals, la memòria troba poca cosa. No hi ha cap espai que li correspongui, cap racó de pis, dormitori, cadira,

finestra en què pugui enfocar-la bé. I tanmateix va estar asseguda, va obrir i tancar portes, va posar la roba bruta a la rentadora, la va estendre, es va vestir i despullar, i va anar a dormir. Ho sé perquè no pot ser de cap més manera, va ser així per força. Però no en conservo cap rastre.

Ni la cuina, l'espai que socialment se li havia assignat, li correspon realment. Sé que cuinava ella, sé que era ella qui parava taula, sé que era ella qui rentava plats, però m'és impossible de visualitzar-la fent aquests gestos, veure la seva figura davant dels focs, obrint la porta de la nevera. En canvi m'és molt fàcil de visualitzar l'absència del pare davant de l'aigüera, sé que no rentava plats, que no cuinava. O, si algun dia ho va fer, va ser una cosa tan excepcional que es va esfumar en el record, davant de la tendència general. El que és segur és que no hi veig la mare, que ho feia cada dia.

Sé que diàriament duia a terme una sèrie de coses, però res que arribés a quallar com un costum. Perquè hi hagi un costum cal que hi hagi un cos que el reclami, i la mare no tenia un cos, o més ben dit, no tenia un cos independent, sinó que també el tenia com a emanació del pare. Les coses que havia de fer (anar a comprar, cuinar, netejar, venir a buscar-nos a col·legi) eren els fils que —obeint la voluntat del pare— movien la seva figura per casa, o per l'espai que separava la casa de la resta.

Del seu cos només en retinc indicis verbals, i una cama un pèl més fina entre el genoll i el turmell, conseqüència d'una poliomielitis infantil. Li provocava una lleu coixesa, que no crec que fos realment perceptible per a mirades forasteres. Cada cop que jo li veia el tou de la cama, això és cert, sentia una mena de dolorosa tendresa. Ella la duia amb una mena d'indiferència, entre la innocència i la negligència.

No n'hi vaig sentir a parlar mai, el seu cos no era tema de conversa. Era invisible, era el baluard de la seva invisibilitat. Encara que fos substancialment imperceptible, la cama poliomièlítica —si se'n pot dir així— era l'única cosa que la violava, aquella invisibilitat, que la condemnava a ser vista. Em sembla que era això el que em feia mal.

Una altra manifestació del cos de la mare és l'olor desconcertant, per casa, d'un perfum de dona, el dissabte a la tarda, que era el que quedava a l'aire després de sortir amb el pare. Hauria de dir que sortien a passejar, però l'expressió amb què l'acció ha quedat enregistrada a la meva memòria és que el pare «la duia a passeig». Així és com ell definia l'estona que passaven junts fora de casa, com si traqués el gos.

Pel que fa a les altres manifestacions corporals, hi va haver un període de còlics nocturns, gemecs, quan no pròpiament plors, que provenien del dormitori dels pares. No tinc cap record de les fiblades que de dia també devien punxar-la. Per algun motiu, aquells espasmes, expressió d'un dolor lancinant, no van esdevenir tema diürn ni van entrar mai al relat familiar. És a dir, no van tenir repercussió en l'anomenada versió oficial. Quedaven relegats a la zona del son. Se'n podia tenir notícia només si es produïen en un moment més superficial del cicle del son, si en aquell moment canviava de costat, abans de tornar-me a adormir profundament.

Tot va acabar amb una intervenció a l'hospital, l'eliminació dels càlculs renals i un ingrés del qual a mi no em queda cap record. Tret d'una mena de pau —ara que ho escric agafa espai, s'eixampla sobre el full— i una llum de calma a l'habitació del tercer o quart pis d'aquell edifici. Aquesta vegada es podria dir que la mare és al centre de l'escena, voltada

dels metges i les infermeres que se'n fan càrrec. Se n'ocupen tal com correspon al seu estat, la pràctica habitual per a la cura dels pacients: control de la febre, neteja de la ferida, repartiment dels àpats al llit, retirada de la safata, entrada en la nit.

D'aquesta imatge en destaca sobretot un fet. La sostracció al poder del pare i el lliurament —del propi cos, de la pròpia persona— a una jurisdicció diferent, la de l'Estat. És ella la que ha de firmar documents, la que ha de signar amb el seu nom els consentiments per confirmar que sap quin risc corre la seva vida. No ho pot certificar ningú més que no sigui ella —sobretot no el seu marit—, ningú més no es pot sotmetre al bisturí que l'obrirà per alleujar-la.

I encara abandonar-se a aquella reclusió, no haver de cuidar-se del dinar ni del sopar, ni de canviar els llençols. Per tant una reclusió, però també una fortalesa. Fins i tot trobo rellevant, en aquesta escena, el fet que hi estigui sola, que no sigui secundària, que no hi tingui un paper marginal. D'aquesta escena, en què la mare està ajaguda, amb el clatell sobre el coixí, i del personal a sou de l'Estat que la cuida, és d'on ara podem arrencar.

Si va tenir lloc o no ara és intranscendent, és l'inici de la novel·la.